

สืบสานงานศิลป์ : ตะกั่วถ่วงเสียงระนาด

บรรพต ช่าง*

ดนตรีไทยนั้นเป็นดนตรีที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ และเกิดคู่กับมนุษย์มาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์แล้ว ดนตรีไทยได้มีการพัฒนาเรื่อยมาจากอดีตจนปัจจุบัน เรามีเครื่องดนตรีที่มีรูปแบบและเอกลักษณ์ประจำชาติไทย ดังเช่นในปัจจุบัน เครื่องดนตรีไทยนั้นมีหลายประเภททั้ง ดีด สี ตี เป่า และเขย่า ซึ่งล้วนแต่มีกรรมวิธีในการสร้างที่ต่างกันออกไปแต่ส่วนใหญ่แล้วเครื่องดนตรีไทยเกือบทุกชนิดทำจากวัสดุที่มาจากธรรมชาติการสร้างก็มีกรรมวิธีที่ละเอียดอ่อน และต้องอาศัยความอดทน และมีใจรักจึงจะได้งานที่ดีมีคุณภาพ ผู้เขียนอยากจะขอแนะนำการผลิตอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับเครื่องดนตรีไทยชนิดหนึ่ง คือ ระนาด อุปกรณ์ชนิดนี้เรียกว่า “ตะกั่วถ่วงเสียงระนาด”

ระนาดเอกเมื่อเหลาขึ้นรูป และเจาะรูร้อยเชือกแล้ว จะนำไปบรรเลงเล่นนั้นยังไม่ได้ เพราะช่างเหลาจะเทียบเสียงพอไปได้ก่อน และเหลาให้เสียงสูงไว้จึงจะดี สิ่งที่สำคัญสำหรับผืนระนาดก็คือ “ตะกั่วถ่วงเสียงระนาด” นั่นเอง ระนาดถ้ามีตะกั่วถ่วงแล้ว นอกจากจะทำให้เสียงระนาดเข้ากันแล้ว ยังทำให้ผืนระนาดมีเสียงที่กังวาลนุ่มนวลไพเราะยิ่งขึ้นอีกด้วย ตะกั่วถ่วงเสียงระนาดนั้นหาซื้อได้ตามร้านขายเครื่องดนตรีและศึกษาภัณฑ์พานิชย์ แผนกเครื่องดนตรีไทยและอุปกรณ์ดนตรีไทยแต่ผู้เขียนขอแนะนำให้ผู้สนใจดนตรีไทยได้ลองทำเองเพราะจะได้ตะกั่วที่มีคุณภาพและกรรมวิธีในการทำก็ค่อนข้างง่าย อุปกรณ์และขั้นตอนในการทำตะกั่วถ่วงเสียงระนาด มีดังนี้ คือ

อุปกรณ์ที่ใช้

1. กะทะเหล็ก
2. หม้อ
3. ทางมะพร้าวสด
4. เตาถ่านหรือเตาแก๊ส
5. ตะแกรงรูละเอียด
6. ชีผึ้งแท้
7. ตะกั่วเส้น หรือแบตเตอร์เก่าๆ (นำมาทุบ เอาเฉพาะแผ่นตะกั่ว)

* อาจารย์ภาควิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ขั้นตอนในการทำตะกั่วถ่วงเสียง

1. นำกะทะตั้งไฟแล้วเอาตะกั่วใส่ไปในกะทะ คนให้ตะกั่วละลายเป็นของเหลว และกลายเป็นเนื้อเดียวกัน
2. ใช้ทางมะพร้าวสดคนไปเรื่อย ๆ โดยเร็ว ควรช่วยกันหลาย ๆ คน
3. ดับไฟ ยกกะทะลง ตะกั่วเริ่มเย็นตัวลงและแตกเป็นเม็ดทรายเล็ก ๆ ซึ่งเกิดจากการที่ตะกั่วเย็นตัวลงโดยที่มันคอยคนอยู่ตลอดเวลา ตะกั่วจึงไม่สามารถรวมตัวเป็นแท่ง ๆ ได้ เราจึงได้ตะกั่วที่ร่วนเป็นเม็ดทราย
4. นำตะกั่วที่ได้ไปร่อนกับตะแกรงที่เตรียมไว้จะได้ตะกั่วที่เป็นผงละเอียด ส่วนกากตะกั่วที่เหลืออยู่ก็สามารถนำกลับไปเคี่ยวให้ละลายได้ใหม่ ดังกรรมวิธีในขั้นที่ 1
5. เมื่อได้ผงตะกั่วแล้ว ก็นำไปผสมกับขี้ผึ้งแท้ การผสมตะกั่วกับขี้ผึ้งแท้ เราใช้สูตร 1 ต่อ 3 ก็คือ ผงตะกั่ว 1 กิโลกรัม ใช้ขี้ผึ้งแท้ 3 ชีด หรือ 300 กรัม (ขี้ผึ้งแท่นั้น ขายในราคาเท่ากับ 500 บาท ต่อ 1 กิโลกรัม)
6. นำขี้ผึ้งแท้ไปต้มให้ละลาย โดยใช้หม้อที่ค่อนข้างหนาพอสมควร พอขี้ผึ้งละลายเป็นน้ำแล้ว ก็นำผงตะกั่วเทลงไปที่หม้อ พร้อมกับคนให้เข้ากัน แล้วยกลงจากเตา
7. ต้องคอยคนตลอดเวลาจนกว่าตะกั่วขี้ผึ้งแท้จะผสมเป็นเนื้อเดียวกัน ถ้าไม่คน ขี้ผึ้งแท้จะอยู่ข้างบน ส่วนตะกั่วก็จะอยู่ข้างล่าง และจะทำให้หม้อนั้นทะลุได้
8. เมื่อตะกั่วเย็นลงได้ที่แล้ว ก็นำมาปั้นให้เป็นแท่ง และสามารถนำไปใช้ได้ทันที หากจะเก็บไว้ใช้ก็ให้หุ้มด้วยพลาสติกใส เก็บไว้ใช้งานคราวต่อไป

กรรมวิธีในการทำ “ตะกั่วถ่วงเสียง” นั้นไม่ยากเลย และต้นทุนในการทำก็ต่ำกว่า เมื่อเทียบกับที่เราไปซื้อตามร้าน ซึ่งราคาก็ตกประมาณกิโลกรัมละ 200-300 บาท ที่เดียว และหากเราทำใช้เอง เราก็จะได้ตะกั่วที่มีคุณภาพดี และไม่มีส่วนผสมที่แปลกปลอมอีกด้วย

เครื่องดนตรีไทยไม่เฉพาะระนาดเท่านั้นที่จำเป็นต้องใช้ตะกั่ว ม้องวงก็จำเป็น ถ้าหากเราสามารถทำตะกั่วใช้เองได้ ก็จะช่วยค่ากว่าไปหาซื้อ เพราะบางครั้งไปซื้อที่ร้านก็ไม่พอกับจำนวนเครื่องดนตรีที่ต้องการใช้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า “ตะกั่วถ่วง” มีความสำคัญอย่างยิ่ง ควรค่าแก่การสืบทอดและเรียนรู้เพื่อจะได้มีเครื่องดนตรีไทยที่มีคุณภาพ คงอยู่คู่คนไทยตลอดไป